

LATVIJAS
JAUNO ZEMNIEKU
KLUBS

Zemnieku paaudžu pēctecība lauksaimniecībā Latvijā

Lauksaimniecības nozares ekspertu ziņojums

Biedrība "Latvijas Jauno zemnieku klubs"
Rīga 2014

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
2014. gada 31. janvārī noslēgto līgumu Nr. 2014/14, aktivitāte „Nozares ekspertu ziņojumi”
Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

Saturs

- 1) Lauksaimnieku vecuma struktūra Latvijā;
- 2) Jauno lauksaimnieku situācija Latvijā
pēctecīgas saimnieciskās darbības kontekstā;
- 3) Paaudžu pēctecības veidošanās nosacījumi;
- 4) Paaudžu pēctecības posmi;
- 5) Secinājumi, ierosinājumi.

Lauksaimnieku vecuma struktūra

- Iedzīvotāju novecošanās tendence - lauksaimnieku novecošanās
- Uz 2010. gadu puse no visiem zemnieku saimniecību īpašniekiem bija vecumā no 55 un vairāk gadiem, 27% vecumā no 45-54 gadiem un savukārt pārējā daļa, kas sastāda apmēram piektdaļu, ir jaunie zemnieki (CSP)
- Lauksaimnieku novecošanās – paaudžu nomaiņa
  - analizējami tādi kvalitatīvi izmērāmi rādītāji kā paaudžu dzīvesstils, motivācija, tradīcijas, vērtību sistēma, kā arī lauksaimniecības un lauku attīstības politika un izglītība.

Lauksaimnieku vecuma struktūra

“Lauku saimniecību vadītāju struktūra pēc vecuma un izglītības līmeņa rāda, ka tikai 26% ir speciālā lauksaimniecības izglītība (augstākā vai vidējā līmeņa) un tikai 23% no kopējo nodarbināto skaita ir vadītāji vecumā līdz 55 gadiem, kas norāda uz nepieciešamību atbalstīt gados jaunu saimniecību vadītāju ar atbilstošu speciālo lauksaimniecības izglītību ienākšanu nozarē.”

(LAP 2014-2020)

Paaudžu pēctecība ir viena no iespējām, kā veicināt jaunākās paaudzes saimniekošanu, pastāvīgu dzīvošanu un ģimenes veidošanu laukos

Jauno lauksaimnieku piesaiste lauku teritorijām – ne tikai lauksaimnieciskā darbība, bet arī pieprasījums pēc sociālajiem pakalpojumiem utt.

Pagriezienu punkti jauno lauksaimnieku darbībā

- LJZK dibināšana 1991. gadā;
- ES struktūrfondu iespējas;
- Lauku attīstības programma 2007-2013;
  - Atbalsts jauniekiem lauksaimniekiem;
  - Pensionēšanās programma.
- Pētījuma rezultāti liecina par ievirzi, ka šī paaudžu pēctecības veicināšanas programma nav nodrošinājusi pietiekošu sinerģiju starp jauno zemnieku atbalsta pasākumiem un priekšlaicīgu pensionēšanos.

(Līkanse, D. 2013. Zemnieku paaudžu pēctecība gaļas liellopu saimniecībās Latvijā).

Pagrieziena punkti jauno lauksaimnieku darbībā

- LAP 2014-2020:
  - papildus atbalsta maksājumi pie vienotā platību maksājuma;
  - atbalsta intensitāte modernizācijas projektos;
  - atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem.
- Izglītības iespējas, prakse ārvalstīs;
- Pašvaldību atbalsts:
  - atbalsts jaunajiem uzņēmējiem (pašvaldību nodevu nomaksa, IIN atlaides).

Ko mēs saprotam ar paaudžu pēctecību?

- Ar pēctecību var saprast zināšanu, prasmju un iemaņu, kā arī lēmumu pieņemšanas un atbildības nodošanu no paaudzes paaudzē.
  - radīšanas, saglabāšanas un nodošanas process
- Pēctecība ir laika izteiksmē analizējams sarežģīts process, ko ietekmē pagātnes, tagadnes un nākotnes apsvērumi lauksaimnieciskās darbības turpināšanai.
- Ārvalstu pētnieki akcentējuši ekonomiskos stimulus, dzīves ciklus, efektīvu pārvaldību u.c. faktoros pēctecības analīzē.

Pēctecības veidošanās nosacījumi

Vides nosacījumi:

LIZ, ģeogrāfiskais novietojums, ainava u.c.

Ekonomiskie nosacījumi:

Saimniecības ēkas, finanses, ekonomiskā situācija valstī un nozarē, algots darbs u.c.

Politikas nosacījumi:

LAP 2007.-2013. gadam, LAP 2014.-2020. gadam, NAP 2020, likumdošana, projektu iespējas u.c.

Sociālie nosacījumi:

Vērtības, izglītība, audzināšana, paaudžu attiecības u.c.

Paaudžu pēctecības posmi

1. Posms, kurā saimniecību vada vecākā paaudze, jaunākā paaudze to vēl nav mantojusi

Paaudžu pēctecības sākotnējais posms, kurā abas paaudzes vēl dzīvo vienā mājsaimniecībā.

2. Saimniecības nodošanas – pārņemšanas posms

Zemnieku skatījumā vissarežģītākais posms – paaudzes mēdz nonākt konfliktā, mainās sociālās lomas.

3. Posms pēc saimniecības nodošanas jaunākajai paaudzei

Notiek paaudžu atbildības maiņa, izmainās paaudžu attiecības, mainās kontroles lauki.

Nodošanas – mantošanas veidi

1. Mantotas tikai ģimenē ieaudzinātās saimniekošanas vērtības laukos;
2. Mantota tikai lauksaimniecības zeme;
3. Mantots tikai nekustamais īpašums;
4. Mantota lauksaimniecības zeme un nekustamais īpašums;
5. Mantota funkcionējoša saimniecība ar lauksaimniecības zemi un ēkām.

*Līdz ar paaudžu nomaiņu bieži vien mainās arī **saimniekošanas veids, specializācija un īpašumu modeļi***

Paaudžu pēctecība ne vienmēr nozīmē tikai
saimniecības nodošanu jaunākajai paaudzei un
vecākās paaudzes pensionēšanos tās
vienkāršākajā formā.

Paaudžu pēctecība var nozīmēt arī vecākās
paaudzes līdzāspastāvēšanu un darbošanos
kādā citā nozarē (lauksaimniecībā/citā), tādā
veidā kombinējot lauksaimniecisko darbību.

Secinājumi

- Paaudžu pēctecības modelis mūsdienās raksturojams ne vairs kā patriarhāli pēctecīga paaudžu saimniekošana ražošanas jomā, bet kā kapitālistisks modelis, kas vērsts uz privātkapitāla investīcijām un peļņas interesēm.
- Paaudžu pēctecība ir komplekss jēdziens un analizējams dažādos kontekstos – sociālais, ekonomiskais, politiskais, vides konteksts.
- Jauno zemnieku saimniekošanas veids kopumā ir vērtējams kā sociāli produktīvs, paaudžu pēctecība paredz iespēju nostiprināt nemainīgi pastāvošās paaudžu vērtības lauksaimniecībā un lauku dzīvesveidā, kā arī iedibināt jaunas tradīcijas.

Secinājumi

- Atbalsts jauno zemnieku saimniecību attīstībai ir arī nozīmīgs sociāls ieguldījums lauku attīstībā, kā lauku uzņēmēji viņi var ieņemt stabilu sociālu pozīciju sabiedrībā.
- Lauksaimnieku vecuma struktūra liecina, ka ir jāatbalsta gados jauno lauksaimnieku ienākšana nozarē, uz 2010. gadu jaunie lauksaimnieki sastādīja apmēram 1/5.
- 23% no kopējā nodarbināto skaita lauksaimniecībā ir vadītāji vecumā līdz 55 gadiem.

Ierosinājumi

- Balstoties uz esošajām nostādnēm izglītojošajā darbā, jau bērnudārza vecumā bērniem jāaudzina darba un lauku dzīves vērtības. Latvijas lauksaimniecības attīstības nākotnes potenciāls tālākās paaudzēs ir jauno lauksaimnieku bērni, kuri dzīvo un arī uzaugs lauku vidē;
- Jāceļ lauku iedzīvotāju dzīves kvalitāte, nodrošinot iespējas jaunajām ģimenēm dzīvot, strādāt un uzturēt lauku vidi.
- Jāveicina lauksaimnieku un lauku attīstības speciālistu profesionālo attīstību veicinoša vide (izglītība, NVO, mācību prakses, pieredzes apmaiņa u.c.)

Ierosinājumi

- Jāizvērš lauksaimnieku pašorganizēšanās, turpinot attīstīt jauno zemnieku reģionālās apvienības, kuru darbību virzītu noteikti sociāli, ekonomiski vai politiski mērķi:
  - reģionos ir nepieciešama aktuāla un drošticama informācija.
- Alternatīvi pēctecības modeļi - atbalsta pasākumi, kas paredz stiprināt pēctecību saimniecībās, kurās vecākajai paaudzei nav mantinieku.
- Lai sasniegtu līdzsvarotu vecuma struktūru nozarē – jātiecas uz 1/3 jauno lauksaimnieku.

Paldies!

